

Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss av Naturvårdsverkets analys av vilka åtgärder som behövs för att genomföra EU-förordning om minimikrav för återanvändning av vatten.

Ert diarienummer: M2022/01152

Sammanfattning

Inledningsvis anser Länsstyrelsen i Gotlands Län att analysen är väl genomarbetad och är i stort positiv till åtgärdsförslagen men vill framföra några synpunkter, särskilt gällande själva införandet, enligt nedan.

Då Gotland är en av få kommuner som redan har flera återvinningsanläggningar för avloppsvatten befarar Länsstyrelsen att de föreslagna åtgärder som krävs av både myndigheter och verksamhetsutövare kommer att bli svåra att klara till den 26 juni 2023. Detta riskerar att få allvarliga konsekvenser för Gotlands förmåga till bevattning på dessa platser. Oavsett om införandet av hela förslaget senareläggs enligt förslaget nedan, föreslår Länsstyrelsen en längre övergångsperiod för befintliga anläggningar.

Eftersom Gotland utgör en hydrogeologisk särart där föroreningar kan spridas snabbt till grundvattnet behöver kvaliteten säkerställas noggrant för att kunna godta återvinningsanläggningar och bevattning utan risk för människors hälsa och miljön. Inga ytterligare kvalitetskrav finns föreslagna på grund av bland annat inväntande av utveckling av denna förordning samt av avlopps- och slamdirektivens färdigställande. Därför föreslår Länsstyrelsen att införande av förslaget enligt denna remiss senareläggs tills detta utvecklingsarbete samt direktiv är färdiga, tillsammans med lämpliga kvalitetskrav.

Då det saknas tillräckliga underlag för spridningseffekter/ risk för påverkan från andra föroreningar än de som finns i kraven i förordningen, föreslår Länsstyrelsen att innan förslaget införs, ska fortsatta undersökningar genomföras för att bättre säkerställa vilka ytterligare reningskrav som krävs. Förslagsvis kan de befintliga anläggningar som använder gotlandsmodellen på Gotland utredas mer utförligt.

Länsstyrelsens synpunkter

Befintliga anläggningar på Gotland

I utredningen anges att det på Gotland finns det mest välutbyggda systemet för återanvändning av vatten för bevattning på jordbruksmark. Systemet som byggdes under 1980- och 1990-talet har sedan dess justerats, till exempel med ytterligare reningssteg. Ett utbyggt ledningsnät leder vattnet från anläggningarna ut till jordbrukarna. VA-huvudmannen har stått för investeringen och ansvarar för underhåll av både dammar och ledningsnät. Efter transport i ledningsnätet överläts vattnet till jordbrukarna som i dagsläget inte betalar för vattenanvändningen.

Förslag om längre tid för övergångsbestämmelser

Länsstyrelsen förordar en längre period där övergångsbestämmelser gäller avseende befintliga anläggningar. På Gotland finns sex reningsanläggningar som nyttjar Gotlandsmodellen. Fyra av dessa är kommunala varav tre på B-nivå. Uppskattningsvis finns idag cirka 20 - 30 inblandade lantbrukare som vattnar med det återvunna vattnet. Länsstyrelsen anser inte att det är ändamålsenligt eller möjligt för verksamhetsutövare att inkomma med nya ansökningar i tid till införandedatumet enligt förslaget. Om införandet blir förforcerat finns också risk för att risken att ansökningar från slutanvändaren inte kommer att komma in över huvud taget med allvarliga konsekvenser för livsmedelsförsörjning och vattenförsörjning.

Förslag om bidrag till befintliga anläggningar

Viljan och möjligheten för befintliga återvinningsanläggningar och inblandade lantbrukare att fortsätta driva och nyttja återvinningsystemen har underskattats i utredningen. Länsstyrelsen efterfrågar utvärdering och förslag om hur statliga stöd kan tillföras för att stödja användare och producenter av befintliga anläggningar som behöver prövas/omprövas och utarbeta riskhanteringsplan.

Gotland särskilt känsligt

Gotland har problem med vattenbrist och i Östersjön råder övergödningssproblem. Därför välkomnar Länsstyrelsen att man nu lagstadgar återanvändning av avloppsvatten i syfte att behålla både vatten och näringsämnen kvar på land. Samtidigt innebär Gotlands säregna hydrogeologi att grundvattnet är extra känsligt för föroreningar.

Som Naturvårdsverkets utredning konstaterar passerar mikroföroreningar idag i relativt hög utsträckning opåverkade genom

avloppsreningsverken till vattenmiljön nedströms. Renat avloppsvatten kan därför innehålla rester av hälsovådliga ämnen som tex läkemedel, PFAS, ftalater och cytostatika. Förutsättningar för att avskilja alla potentiellt farliga ämnen saknas. Regelbunden provtagning i utgående avloppsvatten och analys med avseende på alla olika typer av föroreningar kan vara svårt. Med tanke på Gotlands speciella förutsättningar med tunna jordlager och genomsläpplig berggrund med snabba transportvägar i karstsprickor finns det risk att hälsovådliga ämnen på kort tid kan nå grundvatten och ytvatten. Ämnen som PFAS har visat sig kunna spridas på detta sätt. Ackumulering, bioupptag, nedbrytning och antibiotikaresistens är inte fullständigt undersökta och gränsvärden kan med tiden sänkas (jfr PFAS) vilket innebär att halter över de tillåtna i grundvatten i framtiden kan bli ett problem. Det är därför viktigt att identifiera områden där det är möjligt att bevattna med avloppsvatten och områden där det är direkt olämpligt på grund av stor risk för påverkan av grund- och ytvatten. En relevant frågeställning är: var bör vilket vatten återanvändas (s72)?

Förslag om senareläggande av införande

Då Gotland är särskilt känsligt, enligt ovan, är det särskilt viktigt att ställa rätt och relevanta reningskrav. Naturvårdsverket föreslår att inte ställa ytterligare reningskrav i detta skede på grund av bland annat att utvecklingsarbete av kraven i denna förordning pågår samt att avlopps- och slamdirektiven håller på att utarbetas.

Länsstyrelsen föreslår därför att avvakta införandet tills utveckling av förordningens krav samt avlopps- och slamdirektiven är färdiga och till dess att risker och påverkan från mikroföroreningar är tydligare utredda. Hanteringen av dessa utvecklade krav och dessa andra direktiv kan komma att innebära ytterligare krav för både nya och befintliga anläggningar. För både befintliga och nya avloppsreningsverk/återvinningsanläggningar kan det innebära ytterligare omprövningar av befintliga tillstånd. Att göra en samlad prövning med alla direktiven och mer tillförlitliga riskbedömningar finns på plats bedömer Länsstyrelsen minskar risken för dubbla prövningar vilket i sin tur spar resurser och pengar från både prövningsinstans och sökande samt inte riskerar att få allvarliga konsekvenser för miljön.

Förslag om utvärdering av befintliga system

Länsstyrelsen Gotland instämmer i rapportens konstaterande att det generellt behövs mer kunskap om grundvattenpåverkan gällande exempelvis betydelse av genomsläpplighet för vissa typer av jordar, relativ betydelse av ökad mikrobiell nedbrytning eller immobilisering av ämnen och mikroföroreningar (6.6.2 s 50). Ökad kunskap behövs även för att kunna precisera hur försiktighetsmått bör utformas för att skydda

uttagspunkter för enskild vattenförsörjning. Ytterligare sådana undersökningar förordas därför innan införandet för att kunna bedöma risker och sätta lämpliga kvalitetskrav.

Om återanvändning av vatten i framtiden ska ske i större skala är det också viktigt att utvärdera befintliga system ur alla aspekter. Länsstyrelsen Gotland efterlyser därför också en utvärdering av de befintliga anläggningarna med avseende på, förutom den miljömässiga aspekten, även de tekniska, administrativa och ekonomiska förhållandena. Vad fungerar väl och vilka problem finns?

Resurs och ansvarsfrågan.

Länsstyrelsen efterfrågar en närmare precisering av hur ekonomi- och ansvarsfrågan för återvinningssystemen bör hanteras samt vilka resurser som kommer att krävas av inblandade myndigheter liksom av producenter och användare av det reade avloppsvattnet.

Förslag om bidrag till nya anläggningar

För att gynna viljan till att anlägga nya återvinningssystem efterfrågar Länsstyrelsen möjligheter till statlig finansieringshjälp eller bidrag att tillgå för ansökningar, inrättande, drift och underhåll av system för både producenter och användare av systemen.

Vägledning

Länsstyrelsen efterfrågar också att erforderligt material för information/vägledning samt handläggningsmaterial gällande de nya bestämmelserna bör tas fram centralt, av förslagsvis Naturvårdsverket eller annan lämplig övergripande myndighet. Med sådant material menas information/vägledning för både myndigheter och verksamhetsutövare samt mallar till förslag till ansökningshandlingar, beslut och riskhanteringsplan för både återvinningsanläggningar och användning (bevattning) av det återvunna vattnet. Detta material bör finnas framtaget när de nya bestämmelserna träder i kraft. Eftersom Gotland är en av de få kommuner med befintliga anläggningar som måste hanteras, blir detta annars extra resurskrävande för vår kommun.

Förslag till tillägg i föreslagen lagtext

Vad gäller eventuell omprövning av tillstånd anser Länsstyrelsen att även förändrade grundvattenförhållanden bör finnas med som skäl. Länsstyrelsens förslag till skrivning anges nedan fetstil.

Enligt Miljöbalken 24 kap 5§

13. om tillståndet rör hantering av återvunnet avloppsvatten för bevattning

*inom jordbruket och det har skett förändringar i klimatförhållanden eller andra förhållanden som betydligt påverkar ytvattenförekomsternas ekologiska status **och/eller grundvattenförekomsternas kvantitativa eller kemiska status***

Implementering av artikel oklar

Enligt artikel 7 i EU-Förordningen står *Varje beslut att inte återanvända vatten bör vederbörligen motiveras utifrån de kriterier som fastställs i denna förordning och ses över regelbundet.*

Länsstyrelsen efterfrågar en beskrivning och bedömning om hur denna skrivelse ska tolkas och vilka konsekvenser den kan innebära. Till exempel vad detta innebär för alla befintliga reningsverk som inte återanvänder vattnet idag, om de innefattas så länge de använder befintliga beslut.

I sammanhanget efterfrågar Länsstyrelsen ett förtydligande av vad som kan anses vara en godtagbar motivering till att inte återanvända vatten enligt artikel 2 punkt 2 i förordningen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Anders Flanking med miljöskyddshandläggare Måns Persson som föredragande. Även vattenhandläggare Eva-Charlotta Helsdotter och enhetschef Stefan Persson har medverkat i ärendet.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.